

Bálint Gábor (1967) könyvtáros az ELTE-n. A teljes Martialis-életmű lefordítása után főleg ókori epigrammák és komédiák magyarra ültetésével foglalkozik.

Legutóbbi írása az *Ókorban*:
Martialis: Nyeremények könyve (fordítás) (2008/3).

Philodémos költeményei

Bálint Gábor fordításában

Philodémos a syriai Gadara város híres szülötte, Kr. e. 110 körül született és 40 körül halt meg. Fiatalkorában Athénban a sidóni Zénónnál tanult. A 70-es években Itáliába utazott, és Campaniában az epikureus Sirónnal filozófiai iskolát vezetett. Pártfogója Lucius Calpurnius Piso volt, de Ciceróval és Atticusszal, talán Catullusszal is kapcsolatban állt, s így jelentős hatást gyakorolt a korabeli Róma szellemi életére. Az utókor sokáig csak néhány (főleg erotikus) epigrammáját ismerte, de a 18. században a Vezúv kitörésekor elpusztult Herculaneumban megtalálták Piso villáját, amelynek könyvtárszobájában mintegy 800 könyvtekercset tároltak – nagy részben Philodémos epikureus filozófiai munkáit.

A fordítások és a jegyzetek David Sider kiadása alapján készültek: *The Epigrams of Philodemos. Introduction, Text and Commentary*. Oxford, 1997. AP = *Anthologia Palatina*.

1. (AP 5. 131) *Xanthippé*

Lantszava, éneke és rebegő pillái, beszéde

Xanthippének olyan... izzik a lángja, hevít

téged is, ó, szívem. Hogyan is történik ez és mért?

Nem tudom – ám te tudod majd, ha elégsz, te szegény.

2. (AP 5. 80) *Az alma*

Alma vagyok. Szeretőd dob hozzád engem: *akard* hát,

Xanthippé: holnap megcsunylunk, te meg én.¹

3. (AP 9. 570) *Kérés a lantoslányhoz*

– Xanthó, múzsai arcu viaszba, illatozó és

széphangú, szárnyas Vágyakat² is büvölő,

pengesd el nekem azt, hogy „Majd fektessetek engem

egy kőből faragott ágyra, haláltalanul

ott heverészni sokáig!” E dalt zengd újra meg újra

Xantharion, zengd, édes e nóta nekem.

– Nem hallottad még, uzsorás, eleget?... „Heveréssz csak

egy kőből faragott ágyon örökre, te roncs!”

1 Az alma közismert szerelmi jelkép volt. A mitológiából ismeretes Akontios és Kydippé története, amelyben a fiú egy almára esküszöveget írt, mely szerint a lány a felesége lesz, majd a szerelmese elé gurította. Kydippé hangosan olvasta a ráírt szöveget, s ezzel mintegy valóban megesküdött, hogy Akontiosé lesz.

2 Pothos, ahogy Erós is, Aphrodité kísérője.

4. (AP 11. 41) *Philodémos változása*

Hétszer léptem túl harmincadik évemen immár:
sorsom könyvéből ennyi lapom kiszakadt.
Láthatod, őszbe vegyültek a hajszálak fejemen már,
Xanthippé: bölcsőbb kornak a hírnökei.
Ám engem most is csak a tánc meg a lant szava izgat,
s közben sóvárgó szívem a tűz heviti.
Húzzatok egy záróvonalat³ rögvest ide, Múzsák,
úrnőim: végső örülem legyen ő.

5. (AP 5. 112) *Philodémos változása*

Csókoltam. De ki nem? Mulatoztam: a bort ki nem issza?
Nőkért őrjögtem? Isteneké ez a bűn.
Félre ezekkel már! Feketés hajszálaim immár
szürkülnek: bölcsőbb kornak a hírnökei.
Játszottam, mikor az látszott a helyesnek – ezentúl
inkább már a nemes gondolatot figyelem.

6. (AP 11. 34) *Philodémos változása*

Már a fehér ibolyák koszorúja, a khíosi bor, meg
lantszó és hozzá syriabéli kenőcs,
újra tivornyázás, buja prostituált ölelése
nem kell! Örültté tetted – utálatosak!
Inkább nárciszokat hordjak fejemen, s fuvolákat
halljak, sáfránnyal kenve a karjaimat,
és Mytiléné jó bora mossa a torkomat inkább,
s elvegyek inkább egy szép szüzet, otthonülőt.

7. (AP 5. 4) *Randevú a nejevel*

Lámpásunkat itasd le, Philainis, olajjal egészen:
éjjeli titkunknak hallgatag öre legyen,
s menj el. Erős élő tanukat nem akar maga mellé,
hát a kapunkat jól zárd be, Philainis, eredj.
S jöjj, édes Xanthó, szerelemszerető feleségem:
megtanulod ma, amit Kypris adott minekünk.

8. (AP 10. 21) *A kizárt férfi imája*

Aphrodité, te nyugodt, te jegyes-szerető, igaz ember
társa, te szülted a gyors Vágyakat, Aphrodité,
ments meg, félútnál elzártak a hitvesi ágytól,
és hóval befedik lelkem a kelta fagyok,
Aphrodité, ments meg, sose mond másnak butaságot
békés híved, akit folyton előnt a habod...
Aphrodité, kikötő-szerető és rítus-imádó,
vígy Naiásom elé révbe, nagy Aphrodité.

9. (AP 5. 13) *Kharitó, a hetéra*

Hatvanadik születésnapján túl van Kharitó már,
ám a sötét haja – mint régen is – annyira dús,
mellei márványszín gömböcskék, s oly feszesek, hogy
nem köt alájuk ezért mellszalagot sohasem,
s *ambrosiát* lehelő, ráncnélküli teste a kéjt úgy
ontja, ahogy más nem, csak miriádnyi *kharis*.
Hát ha a kangörcs úgy bánt benneteket, szeretők, csak
gyertek el őhozzá mind – sose nézve korát.

10. (AP 5. 115) *A sors akarata*

Nem csoda, hogy beleestem a szép Démóba Paphosból.
Majd Démóba, samosbélibe: nem különös.
Ám, hogy a naxosi Démó jött, nem tréfa, gyanús már,
s argosi Démó lett most negyedik szeretőm!
Már biztos, hogy a Sors maga adta nevem: *Philodémos*:
folyton Démókért égeti testem a vágy.

11. (AP 12. 173) *A szűz és az örömlány*

Démó s Thermion is megöl engem. Az egyik örömlány,
ám Démó még nem ismeri Aphrodítét.
Ahhoz nyúlni szabad, s tilos ehhez. Igen, s melyikük vonz
jobban? Nem tudom én, esküszöm, Aphrodité!...
Démariont választom, a szüzet. A könnyen-elérés
nem kell – ám minden vonz, amit őriz a zár.

12. (AP 5. 132) *Flóra*

Ó, boka, ó, lábszár (hát meg kell dögleni értük)
ó, comb, ó, csípő, ó, öle, ó, feneke,
ó, két karcsú váll, ó, két mell, ó, gyönyörű nyak,
ó, kezek, ó, azok az örületes szemei,
ó, milyen ördögien mozgó test, ó buja nyelves
csókjai, ó (bizony én meghalok érte!) a hang!
És bár Flóra nem is görög és nem is ismeri Sapphót,
nem baj: Perseus is külhoni lányt szeretett.

13. (AP 5. 24) *A saját gonosz lelkéhez*

Lelkem megtiltotta szeretnem Héliodórát:
féltékenységem, s kínjaim ismeri jól.
Mondja, de nincsen eróm odahagyni. Gonosz dolog is, hogy
megtiltotta, hiszen tiltva is őt szereti.

14. (AP 5. 123) *Kérés a Holdhoz*

Éjjeli holdúrnő, ragyogó kétszarvu Seléné,
süss, szélesre kitért ablakokon beleső,
süss be arany Kallistionom testére: sosem volt
égilakóknak bűn nézni szerelmeseket.
Boldoggá teszed őt, s vele engem is, úgy-e, Seléné:
felgyújtotta a te szíved is Endymión.

3 A görög szövegben *korónis*, azaz a könyv, fejezet vagy költemény végén szereplő díszes jelet jelentő szó szerepel.

15. (AP 5. 25) *Veszélyes szerelem*

Kydillét megölelve, tudom, hogy minden esetben
– fényes nappal akár, vagy buja éj idején –
mintha sötét szakadék szélén billegne a lábam:
úgy kockáztatom én ezzel az életemet.
Ó, de hiába tudom mindezt, ha Erós hívogat, mert
hogyan mi a félelem, azt álmodban se tudod!

16. (AP 5. 124) *Egy kislányról*

Nyári virágod még bimbó, s háromszögű, barna
szőlőfürtöd sincs, bakfisi báj jeleként,
ám már élesítik gyors nyíljuk az ifju Erósok,
Lysidiké, s titkos láng belül éledezik.
Hát meneküljünk, míg nincs íjon a nyíl, szerelemben
vesztesek! Én jóslom: mekkora tűz közeleg.

17. (AP 5. 121) *A kis Philainion*

Csöppnyi Philainion és feketés, de hajában a zeller
göndörsége lakik, s bőre pehelysima, és
hangja varázskeltőbb, mint Aphrodité öve – s úgy ad
meg mindent, hogy nem kér soha semmit azért.
Így szeretem, s ő lesz szeretóm, arany Aphrodité, míg
nem lelem azt meg, aki nála tökéletesebb.

18. (AP 5. 114) *Pénz és szerelem*

Lám csak, a zord, köszívü Philistion oly szeretőt, ki
nem dúsgazdag volt, még közeledni se tűrt –
s úgy tűnik, engedi már, s természete más. Csoda történt?
Tűnhet ez így, de tudom: legbelül ő ugyanaz.
Bősz áspiskígyók is megszeliidülnek idővel,
ám harapásuk azért persze haláltokozó.

19. (AP 11. 30) *Öregedés*

Ó, régen bírtam, te nagy Aphrodité, tizenöttször,
most meg egész éjjel egyszer alig bírom én.
És az az egy is olyan rövid, és félig sikerül csak:
Termeros összetörött tőkfeje lett az enyém...⁴
Ó, jaj, öregkor, jaj, mire vagy képes velem eztán,
csak most jöttél és máris a sírba viszel!

20. (AP 5. 46) *Párbeszéd az utcán*

– „Üdv neked.” – És neked is. – „Hogy hívnak?” – S téged? –
„Azért az
arrébb volna...” – Ne kérdd hát te se. – „Van valakid?”
– Mindig van, ki szeret. – „Vacsorázz akkor velem este.”
– Hogyha kívánod... igen. – „Nagyszerű! És mi az ár?”
– Semmit előre ne adj... – „Hogy-hogy?” – ...de ha vége az éjnek,
adj csak amennyit akarsz. – „Tényleg, ez így a helyes...”
S merre leszel? Küldök valakit...” – Csakis itt. – „S mikor is
jössz?”
– Bármikor. – „És most is?” – Persze, mutasd az utat.

4 Termeros mitikus rabló volt, aki a fejével mint faltörő kossal ölte meg az embereket, amíg Théseus össze nem törte az ő fejét is.

21. (AP 5. 308) *Monológ az utcán*

Szépségem, várj csak! Hogy hívnak? Merrefelé laksz?
Én megadok mindent... Egy pici szót se beszélsz?
Itt van a házad? Majd küldök valakit... Szeretőd van?...
Ég veled, ó, gögös... Visszaköszönni se fogsz?
Újra meg újra jövök hozzád, én megpuhítottam
már nyakasabb nőt is!... *Most* pedig elmegyek én.

22. (AP 5. 126) *A szerelem ára*

Ötvenezerbe került (s remegett is közben a férfi)
egy férjes nővel dugni – s öreg, csunya volt.
Én ötöt adtam csak, s megdugtam Lysianassát
többször is – és ő szép, s nem titok ám az egész.
Én vagyok egy idióta, vagy inkább majd a pasasnak
lesz lemetélve biz’ a két mogyorója hamar?

23. (AP 5. 107) *Intés egy lányhoz*

Szépségem, tudom én, hogy’ kell viszonzni szerelmet,
és tudom azt, hogy’ kell bántani azt, aki bánt.
Hát ne okozz fájdalmat a tégedet úgy szeretőnek:
ó, ki ne hívd te magad ellen a Múza dühét! –
Hányszor mondtam el én neked ezt, de te annyiba vetted,
mint az Ión-tenger habjainak moraját.
Most meg üvöltözhetsz, bőghetsz te bizony, mialatt én
itt pihenek Naiás boldogító kebelén.

24. (AP 12. 103) *Szeget szeggel*

Azt, ki szeret, szeretem, s meggyűlölöm azt, aki megsért.
Mindkettőben igen bő a tapasztalatom.

25. (AP 5. 306) *A szerető panasza*

Sírsz, féltékenykedsz, könyörögsz, szemezel velem egyre,
megfogsz és simogatsz, és kicsi csókokat adsz.
Egy szerető tesz ilyet. De ha – „Itt az idő lefeküdni...” –
mondom, hát te leállsz. Nem szerető tesz ilyet!

26. (AP 5. 120) *A nő panasza*

Éj közepén lopakodtam a férjem elől ide hozzád,
s bőrömig átáztam, mert esik ám odakint...
hát most mért fecsegünk ehelyütt ücsörögve, mikor rég
ágyba kerülhetnénk, mint a szerelmesek is?

27. (AP 11. 44) *Epikuros születésnapján*

Holnap, jó Písóm, a kilencedik óra után vár
egyszerű házában, társad, a dalszerető:
húszadikán születésnapot ül. Ha hiányolod ott majd
főve a tőgyet,⁵ s a khiosi Bacchos-italt,
hú társakra találsz és mézédés szavakat kapsz:
többet s jobbat mint rég a phaiák szigetén.
S hogyha törődnél, Písó, énvelem addig is, akkor
gazdag ebéd lesz, s nem egyszerű húszadikán.

28. (AP 11. 35) *Mi kell a vacsorához?*

Retket Aristarchos, sózott halat Artemidóros,
 néhány hagymafejet majd hoz Athénagorás,
 májat meg Philodémos, Apollophanés szeletelt húst,
 tegnapi van még pár darab, ennyi elég.
 Szolga, eredj, hozz bort, szandált, olajat, koszorúkat:
 tízedik óra ha jön, mindezek itt legyenek!

29. (AP 9. 412) *Halál tavasszal*

– Nyílnak a rózsáink odakint, már érik a borsó,
 s sok káposztafej is, Sósýlos, egyre nagyobb.
 Vannak már frissen kifogott halaink, meg az érett
 sajt és van hozzá zsenge salátalevél.
 Ámde ma mégse megyünk a kilátóhoz, sem a partra,
 Sósýlos, úgy ahogyan tettük idáig eképp...
 – Hát bizony, Antigenés és Bacchios élte világát
 tegnap – s mindkettő mára a sírba került.

30. (AP 16. 234) *Hármas istenszobor*

Hármat látsz a haláltalanok közül ebben a kőben:
 bakszarvú Páné legfelül éppen a fej,
 mellkasa és hasa meg Héraklésé, de a többi
 az szárnyaslábú Hermeiás legalul.
 Szívesen áldozz hát, idegen, hisz az áldozat *egy* csak,
 és *hármán* fogjuk visszafizetni neked.

31. (AP 11. 318) *A csillagjós*

Antikratés ma nagyobb csillagfigyelő Aratosnál,⁶
 Mégsem tudja, melyik volt születési jegye.
 Ő azt mondja bizonytalan abban, hogy Bak esetleg,
 vagy tán Ikrek, vagy Szűz jegy alatt született.
 Hát mindhárom alatt inkább, mert *bakzani* jól tud,
 még ikrekkel is, és – néha meg ő a leány.⁷

32. (AP 10. 103) *Fogadd el, amid van*

Mért lesegetsz be a henteshez, túl drága neked már:
 disznósajtot kapsz egy garasért odakint.
 Egy garas egy füge is – de ha vársz, kapsz százat is egyért,
 mert hisz a koldusnak istene, lám, az Idő.

33. (AP 7. 222) *Egy eunuch sírverse*

Itt nyugszik lány teste a gyengéd Trygonionnak:
 nőiesítettek Salmakis-adta disze,⁸
 ővele voltak a szent helyek ismertebbek, ezért őt
 megkedvelte a nagy istenek anyja nagyon.
 Egymaga vett örömet részt Kypris rítusain, mint
 egy nő, Láístól lesve varázslatait.⁹
 Ó, szent por, ne növessz *e menád*¹⁰ sírdombja köré egy
 túskebokort sem, csak gyenge, fehér ibolyát.

34. (AP 6. 349) *Kérés Athénba utazása előtt*

Ínó-sarj Melikertés, s kékszinű tengeri úrnő,
 bajtól megvédő isteni Leukotheé,
 s Néreisek kara, és ti a Hullámok, s te Poseidón,
 s legszelidebb a szelek közt, te a thrák Zephyros,
 mind legyetek kegyesek hozzám, s hullámokon át is
 épségben Pireus partjaihoz vigyetek.

35. (AP 6. 246) *Lovas felajánlása Poseidónnak*

Sarkantyúját, mely hajtotta lovát, meg az illő
 szájkosarát, nyaklót (foggal), a fűzfabotot,
 szőrtisztító lóvakarót, ostort a farának
 (surrog, ahogy sürget, hajtja a hang a lovat),
 mind Lykinos fia Charmos ajánlja neked ma, Poseidón,
 s rakja elédbe, mivel Isthmia győztese lett.
 Vedd ezeket, te sötéthaju isten, s majd koszorúzd meg
 őt az olympiai nagynevű versenyen is.

36. (AP 5. 8) *Az elhagyott leány panasza*

Szentelt éjszaka és lámpás: fogadalmi tanúnak
 nem választottunk mást ki, csupán titeket.
 Esküt tettünk: ő, hogy örökre szeretni fog, és én,
 hogy soha nem hagyom el. Két tanu voltatok ott.
 Most pedig azt állítja: a víz elmosta az eskünk,
 s láthatod őt, lámpás, más kebelén pihegőn.¹¹

37. (5. 113) *Az éhség hatalma*

Gazdagként szerető voltál, de szegénysoruként már
 nem vagy. Az éhség mily józanító erejű!
 Ménophilád azelőtt kis kincsének, s Adonisnak
 hívott, most már azt kérdezi, Sósikratés:
 „Honnan jössz? Ki vagy?” – Ej, drágán tanított meg az élet:
 azt, akinek nincsen semmije – nem szeretik.¹²

5 A kocatógy kedvelt, de igen drága fogás volt a rómaiak asztalán.

6 Aratos Kr. e. 3. századi költő, akinek *Phainomena* című híres tan-
 költeménye a csillagképeket írta le.

7 A görög szövegben a Kos, az Ikrek és a Halak csillagkép szerepel,
 a magyar fordításban azonban a szójáték érdekében változtattam
 rajtuk.

8 Salmakis egy folyó Halikarnassos mellett: a legenda szerint aki a
 vizéből ivott, elvesztette férfiasságát.

9 Láis híres kurtizán volt.

10 A menád a görög eredetiben *philobacchis*, vagyis Dionysos ked-
 velője, bakkhánszó.

11 A szerző kiléte vitatott, egyesek Meleagrosnak tulajdonítják ezt a
 verset.

12 A szerző kiléte vitatott, egyesek metrikai jellegzetességekre hivat-
 kozva Markos Argentarios szerzősége mellett érvelnek.